

22.2.2021

V/5155/2021

Eduskunnan sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fiViite: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_249+2020.aspx**Hallituksen esitys 249/2020 eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta**

Eduskunnan sivistysvaliokunta pyytää lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle varhaiskasvatuslain (540/2018) muuttamisesta. Esitys tarkentaisi päiväkodin henkilöstön mitoituksista poikkeamisen alaa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvan velvollisuudesta ilmoittaa havaitsemastaan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen kohdistuvasta epäkohdasta tai ilmeisen epäkohdan uhasta sekä ilmoituksen johdosta tehtävistä toimenpiteistä epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi. Ilmoitusvelvollisuus koskisi varhaiskasvatuslain soveltamisalaan kuuluvaa julkista ja yksityistä toimintaa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2021.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) pitää esitettyjä varhaiskasvatuksen laatua ja turvallisuutta kehittäviä ehdotuksia kannatettavina ja alan omavalvontakulttuuria kehittävinä. Muutokset tukevat lain tavoitetta lasten edun ensisijaisuudesta.

Nyt esitetyt ilmoitusvelvollisuutta koskevat muutosehdotukset ovat analogiset sosiaalihuoltolain (1301/2014) 48 ja 49 §:ien kanssa. Sosiaalihuoltolain ilmoitusvelvollisuuden toimeenpanoon liittyvän selvityksen (ks. tarkemmin: Kärkkäinen Maria ja Lehto Hanna, Diakonia-ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö 2019, Sosiaalihuollon ilmoitusvelvollisuus, Kysely Helsingin kaupungin perhe- ja sosiaalipalveluille) perusteella näyttää, että tieto ilmoitusvelvollisuudesta on saavuttanut sosiaalipalveluiden työyhteisöt verrattain hyvin, mutta epäkohtiin ja niistä ilmoittamiseen liittyvät käytännön asiat koetaan edelleen epäselviksi. Ongelmia ilmoittamiseen ovat aiheuttaneet mm.

- pelko kielteisistä vaikutuksista (erityisesti työsuhteeseen tai maineeseen työpaikalla)
- haluttomuus ilmoittaa omalla nimellä
- tietämättömyys velvollisuudesta tai siitä mitkä ovat ilmoitettavia epäkohtia tai kenelle tai miten ilmoitetaan
- koettu kiire, byrokratia tai resurssipula.

Epäkohtien käsittely ilmoitusvelvollisuuden kautta sosiaalipalveluissa on kuitenkin vielä jossain määrin uusi käytäntö ja näyttääkin, että työyhteisöissä ei vallitse täyttä yhteisymmärrystä siitä, mitkä epäkohdat ovat sellaisia, jotka edellyttävät tätä ilmoitusmenettelyä. Lain toimeenpanossa kysymyksiä on herättänyt erityisesti säännökseen kirjoitettu vastatoimien kieltö. Vastatoimet voivat käytännön tilanteissa tulla monella eri tavoin ilmi, ei pelkästään konkreettisena irtisanomisena tai määräaikaisen työsuhteen päättämisenä, vaan usein vastatoimi on esimerkiksi hyvin vaikeasti kuvattava ja todennettava työyhteisön kielteinen työilmapiiri.

Toinen kysymys, joka on tullut esille sosiaalihuoltolain 48 ja 49 §:ien toimeenpanossa, on kysymys siitä, miten tehokas on velvoite, joka on asetettu toiminnasta vastaavalle

22.2.201

V/5155/2021

henkilölle, jonka pitäisi ehkä omasta toiminnastaan johtuvasta epäkohdasta ilmoittaa johtavalle viranhaltijalle. Ongelma on merkittävä erityisesti yksityisissä palveluissa, joissa kaikella kielteisellä palautteella ja epäkohtailmoituksilla voi olla vaikutuksia liiketoiminnan kannattavuuteen.

Jokaisella varhaiskasvatuksessa toimivalla ammattihenkilöllä on velvollisuus toimia eettisesti ja noudattaa varhaiskasvatustalain, ja heillä on jo nykyiselläänkin mahdollisuus tehdä huoli-/epäkohtailmoitus tai kantelu havaitsemistaan laadun tai turvallisuuden puutteista. Niiden mahdollinen tekemättä jättäminen viestii Valviran näkemyksen mukaan siitä, että todennäköisesti edellä kuvatut sosiaalihuoltolain 48 ja 49 §:ien ilmoitusvelvollisuuteen liittyvät haasteet tavalla tai toisella tulevat ilmenemään myös varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Valvira pitää kuitenkin tärkeänä, että ko. muutosehdotukset lakiin annetaan ja että työyhteisön vastatoimet kielletään. Valviran tehtävänä ei ole työsuojeluvalvonta, mutta työntekijöiden työturvallisuus ja työhyvinvointi täysin keskeisellä tavalla vaikuttaa heidän edellytyksiinsä tuottaa laadukasta ja turvallista varhaiskasvatusta – yhtymäpinta työturvallisuuden ja asiakasturvallisuuden välillä on ilmeinen. Tästä syystä Valvira pitää tärkeänä, että lain toimeenpanossa korostetaan myös työsuojelun roolia osana omavalvontakulttuurin kehittämistä.

Esitetty ilmoitusvelvollisuus on keskeinen osa omavalvontaa. Valvira kannattaa luonnoksen ehdotusta, että ilmoitusvelvollisuus kirjataan omavalvontasuunnitelmaan, samoin kuin se, miten ilmoitukset käsitellään ja ettei ilmoituksentekijään saa kohdistaa vastatoimia. Valvira pitää tärkeänä, että omavalvontakulttuuria edistetään ja siinä yksi keskeisimmistä tekijöistä on työyhteisöjen avoimen keskustelukulttuurin kehittäminen; työpaikoilla pitää pystyä puhumaan siitä mikä on oikein ja mikä väärin sekä mitkä ovat ratkaisuvaihtoehtoja. Valvira pitääkin tärkeänä, että samanaikaisesti ilmoitusvelvollisuudesta viestittäessä kehitettäisiin omavalvontakulttuuria ja muistutettaisiin työntekijöiden oikeudesta roolissaan työyhteisön jäsenenä tuoda esiin epäkohtia matalalla kynnyksellä. Epäkohdista ilmoittaminen tulee nähdä myönteisenä työyhteisön kehittämis- ja laatutyönä.

Palveluntuottajalla on aina velvollisuus huolehtia siitä, että palvelu on laadukasta ja turvallista. Ehdotuksen mukaisesti yksityinen palveluntuottaja voisi liittää ilmoitusvelvollisuuden menettelytapaohteet varhaiskasvatustalain 48 §:ssä tarkoitettuun omavalvontasuunnitelmaan. Valvira pitää tätä hyvänä käytäntönä. On huomattava, että kirjallisen omavalvontasuunnitelman laadintaa edellytetään vain yksityisiltä toimipaikoilta, mutta lakiesityksessä esiin nostetut varhaiskasvatuksen haasteet koskevat myös julkisia toimipaikkoja. Valvira pitääkin tarkoituksenmukaisena, että omavalvontasuunnitelmavelvoite jatkossa ulotetaan myös julkisiin toimipaikkoihin.

Esityksen toinen osakokonaisuus liittyy henkilöstömitoituksen täsmennykseen. Henkilöstö ja sen pätevyys luovat raamit turvallisuudelle ja laadulle ja toimiva omavalvonta varmistaa ne. Toimipaikan on omavalvonnallisilla keinoin huolehdittava, että niiden toiminta myös tältä osin täyttää lain vaatimukset. Kyse on keskeisesti johtamisesta. Hallituksen esityksessä viitataan henkilöstömitoituksen osalta Valviran ja aluehallintovirastojen yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisen suunnitelmallisen valvonnan tuloksiin. Valvira pitää tärkeänä, että henkilöstömitoitusta jatkossakin systemaattisesti valvotaan osana lakimuutoksen toimeenpanoa.

22.2.201

V/5155/2021

Muutosesityksien toimeenpano on mitä suurimmassa määrin organisaatiokulttuuriin kuuluvia, ja kulttuurissa tapahtuvat muutokset ovat tunnetusti hitaita. Asian edistämiseksi muutoksien käytännön vaikutuksista tulee viestiä laajasti ja tietoisuutta niistä on edistettävä kentän toimijoiden keskuudessa monikanavaisesti. Toimeenpanossa on edettävä ohjaus edellä. Jos lakiesitys etenee, Valvira tulee omalta osaltaan informoimaan siitä mm. osana omavalvontaviestintäänsä.

Ratkaistu: 22.02.2021
Ratkaisija: Henriksson Markus
Virka-asema: Ylijohtaja
Esittelijät:
Räsänen Satu, Ylitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu
asiankäsittelyjärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Lisätietoja: Satu Räsänen, p. 0295 209 637 tai s-posti: etunimi.sukunimi@valvira.fi